

Dzieje Cieszyna

od pradziejów do czasów współczesnych

1

∞ Cieszyn od zarania do 1528 roku

Dzieje Cieszyna

od pradziejów do czasów współczesnych

1200^{lat}
Cieszynⁿ bez końca

Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych
Praca zbiorowa pod redakcją Idziego Panica

T. 1

Idzi Panic przy współpracy Bogusława Czechowicza, Aleksandra Dordy,
Zofii Jagosz-Zarzyckiej, Wiesława Kusia, Bożeny Małachowskiej i Janusza Spyry
Dzieje Cieszyna od zarania do schyłku średniowiecza (1528)

T. 2

Wacław Gojniczek, Janusz Spyra
przy współpracy Marzeny Bogus, Jerzego Gorzelika i Ireny Kwaśny
Cieszyn w czasach nowożytnych 1528-1848

T. 3

Marzena Bogus, Łucja Dawid, Wacław Gojniczek, Stefan Król, Irena Kwaśny,
Michael Morys-Twarowski, Krzysztof Nowak, Idzi Panic, Janusz Spyra
Cieszyn od Wiosny Ludów do III Rzeczypospolitej

Dzieje Cieszyna

od pradziejów do czasów współczesnych

Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych
Praca zbiorowa pod redakcją Idziego Panica

T. 1

Idzi Panic przy współpracy
Bogusława Czechowicza, Aleksandra Dordy,
Zofii Jagosz-Zarzyckiej, Wiesława Kusia, Bożeny Małachowskiej
i Janusza Spyry

*Dzieje Cieszyna od zarania
do schyłku średniowiecza
(1528)*

Cieszyn 2010

Recenzent:
Prof. dr hab. Anna Pobóg-Lenartowicz

Redakcja językowa:
Barbara Garszka

Przekład streszczenia na język angielski:
David French

Przekład streszczenia na język niemiecki:
Magdalena Engelmann

Redaktor prowadzący:
Renata Karpińska

Projekt graficzny:
Tomasz Kipka

ISBN 978-83-927052-6-0
Wydanie drugie

© Urząd Miejski w Cieszynie
© Idzi Panic, Bogusław Czechowicz, Aleksander Dorda, Zofia Jagosz-Zarzycka,
Wiesław Kuś, Bożena Malachowska, Janusz Spyra

Wydawca:
Książnica Cieszyńska
ul. Mennicza 46, 43-400 Cieszyn
www.kc-cieszyn.pl
tel. +48 33 851 38 40, fax +48 33 851 38 45
e-mail: ksiaznica@kc-cieszyn.pl

Dwudziesta trzecia publikacja Książnicy Cieszyńskiej

Skład:
Wydawnictwo AVALON T. Janowski sp.j.
ul. Fiolkowa 4/13 • 31-457 Kraków • tel./fax +48 12 412 55 99

Druk i oprawa:
Przedsiębiorstwo Poligraficzne Modena Sp. z o.o.
ul. Mała Łąka 17, 43-400 Cieszyn
www.drukarniamodena.pl
tel. +48 33 852 36 65
e-mail: biuro@drukarniamodena.pl

Spis treści

Bogdan Ficek: Słowo wstępne Burmistrza Miasta Cieszyna	5
Idzi Panic: Wprowadzenie	7

Część 1

Janusz Spyra, Bożena Małachowska Wokół legendy i herbu Cieszyna

Janusz Spyra: Cieszyńskie jubileusze, czyli w jaki sposób kształtowała się legenda o początkach grodu nad Olzą	15
Bożena Małachowska: Herb Cieszyna	25

405

Część 2

Aleksander Dorda Środowisko naturalne miasta i okolicy

Środowisko przyrodnicze Cieszyna i okolic	41
I. Środowisko abiotyczne	
1. Położenie, użytkowanie powierzchni, granice miasta	42
2. Budowa geologiczna	
2.1. Stratygrafia i litologia	46
2.2. Tektonika	52
2.3. Surowce mineralne	52
2.4. Wody podziemne	53
3. Ukształtowanie powierzchni	54
4. Klimat	59
4.1. Położenie Cieszyna i okolic na tle podziału kraju na jednostki regionalizacji klimatycznej i ogólne cechy klimatu	59
4.2. Usłonecznienie i zachmurzenie	62
4.3. Temperatura powietrza	62
4.4. Opady atmosferyczne	64
4.5. Wiatr	66
4.6. Wilgotność powietrza	67
4.7. Zjawiska atmosferyczne	67
5. Hydrografia	68
5.1. Wody płynące	68
5.2. Wody stojące	71

6. Gleby	72
6.1. Typy gleby	73
6.2. Rodzaje i gatunki gleb	74
6.3. Kompleksy przydatności rolniczej gleb	74
6.4. Klasyfikacja bonitacyjna gleb	76
II. Środowisko biotyczne	
7.1. Położenie na tle geobotanicznego podziału Polski	79
7.2. Szata roślinna	80
7.2.1. Naturalna roślinność potencjalna	81
7.2.2. Roślinność naturalna i synantropijna	83
7.3. Fauna	91
7.4. Ochrona przyrody	93
7.4.1. Rezerwaty przyrody	93
7.4.2. Obszary chronionego krajobrazu	96
7.4.3. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	96
7.4.4. Użytki ekologiczne	97
7.4.5. Stanowiska dokumentacyjne	98
7.4.6. Pomniki przyrody	98
7.4.7. Propozycje utworzenia nowych obszarów chronionych	103
Bibliografia	104

Cz ę ś ć 3

Wiesław Kuś, Zofia Jagosz-Zarzycka Cieszyn i okolice w czasach przedhistorycznych

Cieszyn i okolice w czasach przedhistorycznych	113
Pradzieje okolic Cieszyna	117
Archeologia Góry Zamkowej od pradziejów po średniowiecze	124

Cz ę ś ć 4

Idzi Panic Dzieje Cieszyna w średniowieczu

Rozdział 1	
Dzieje polityczne Cieszyna w średniowieczu (do 1528 roku)	137
Cieszyn w dobie przedlokacyjnej	137
Okoliczności wyniesienia Cieszyna	138
W okresie formowania się księstwa raciborskiego i opolskiego	143
Cieszyn jako ośrodek władzy kasztelańskiej	145
Lokacja miasta	149

W dobie książęcej. Dzieje polityczne Cieszyna w pełnym i schyłkowym średniowieczu	153
Średniowieczni panowie Cieszyna	155
Rozdział 2	
Ustrój prawny Cieszyna w średniowieczu	167
Ustrój prawny Cieszyna w okresie bezpośrednio po lokacji	167
Na prawie wrocławskim	171
Samorząd Cieszyna w pełnym i schyłkowym średniowieczu	172
Miasto jako feudal	176
Prawo miejskie	177
Władza książąt nad miastem w pełnym i schyłkowym średniowieczu. Burgrabia	179
Skarbowość	180
Rozdział 3	
Rozwój przestrzenny Cieszyna w średniowieczu	183
Lokalizacja Cieszyna w dobie poprzedzającej lokację	184
Przestrzeń miasta w dobie lokacji	187
Układ przestrzenny miasta	196
Obwalowania miejskie	199
Aneks nr 1	201
Aneks nr 2	202
Aneks nr 3	203
Rozdział 4	
Sytuacja demograficzna Cieszyna w średniowieczu	205
Szacunkowa liczba mieszkańców Cieszyna we wczesnym średniowieczu	207
Zaludnienie miasta w pełnym średniowieczu	209
U schyłku średniowiecza	212
Rozdział 5	
Sytuacja gospodarcza Cieszyna w średniowieczu	215
Cieszyński okręg milowy	216
Działalność gospodarcza mieszczan cieszyńskich w średniowieczu	217
Rzemiosło	220
Rzemiosła cechowe	221
Rzemieślnicy nie zrzeszeni w cechach	232
Piwowarstwo	238
Karczmarze	241
Organizacja warzenia i wyszynku piwa	243
Szynk winny	243

Gospodarka rybna w średniowieczu	244
Gospodarka rolna mieszczan cieszyńskich w średniowieczu	245
Własność książęca w mieście	246
Własność szlachecka w mieście	249
Ziemska własność kościelna w Cieszynie	250
Rozdział 6	
Kościół w średniowiecznym Cieszynie	253
Początki chrześcijaństwa w Cieszynie	253
Parafia cieszyńska	255
Życie religijne mieszczan	265
Klasztory	275
Szpital	284
Rozdział 7	
Szkolnictwo w średniowiecznym Cieszynie	291
Geneza	291
Lokalizacja i program szkoły miejskiej	293
Cieszyniacy na średniowiecznych uniwersytetach	293
Rozdział 8	
Życie codzienne i zwyczaje mieszczan cieszyńskich w średniowieczu	301
Domostwo mieszczańskie	302
Jadłospis mieszczan cieszyńskich	306
Rytm dnia	312
Część 5	
Bogusław Czechowicz	
Sztuka Cieszyna w średniowieczu	
Sztuka Cieszyna w średniowieczu	319
Wykaz źródeł i literatura	345
Wykaz skrótów archiwalnych i bibliograficznych	369
Indeks osób	371
Indeks miejscowości	385
Summary	391
Zusammenfassung	397